

18.6.2014

Metsähallitus

Luontopalvelut

Asia: Lausunto Selkämeren kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelman luonnoksesta

Selkämeren kansallispuiston ystävät ry esittää Selkämeren kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelman (HKS) luonnoksesta lausuntonaan kunnioittavasti seuraavaa:

1. Yleistä

Suunnitelma on tavattoman laaja ja lähtökohtaisesti huolellisesti tehty. Se sisältää sekä kansallispuiston ja siihen liittyvien muiden suojelu- ja Natura-alueiden hoidon ja käytön strategian että sen toteutuksen operatiivisen toimenpidesuunnitelman keskeisiltä osiltaan. Joitakin aukkoja tai epäloogisuuksia suunnitelmassa kuitenkin on. Metsähallituksen suunnitelmaformaatti on hyvin hankala eikä sovellu jokamieskäyttöön. Ehdotammekin, että Metsähallitus tiivistäisi siitä selkokiehisen version sidosryhmien ja puiston käyttäjien tarpeisiin.

Selkämeren kansallispuiston perustaminen sekä toiminnan strategian ja toteutuksen suunnittelu on ollut Suomen oloissa erittäin vaativa monen sidosryhmän ja monen tavoitteen kokonaisuus. Metsähallitus ja sen verkostokumppanit ovat onnistuneet erittäin hyvin. Uutena ja aiempaa vaativampana hallintomallina on Selkämerellä kuntien ja kaupunkien vahva osallistuminen. Tämän lisäksi on osoitettu kansallispuistoa merkittävästi täydentäviä alueita. Rauman kaupungin aktiivinen mukana olo on erinomainen esimerkki kaupungin ja valtion strategioiden onnistuneesta yhteensovittamisesta.

Kansallispuisto on perustettu alueen luonnon- ja kulttuuriperinnön säilyttämiseksi sekä yleistä luonnonharrastusta, opetusta ja tutkimusta samoin kuin ympäristömuutosten seuranta varten. Selkämeren kansallispuiston perustamisen erityisenä tavoitteena on turvata lisäksi ammattikalastuksen säilymistä elinvoimaisena edistämällä erityisesti luonnonkalakantojen suojelua ja niiden elvyttämistä sekä sääntelemällä kalastukselle

haitallisten eläinlajien kantoja. Selkämeren kansallispuiston erityispiirteisiin kuuluu myös neljä perustamislaisissa määriteltyä vesilintujen syysmetsästysaluetta.

2. HKS:n strategisista teemoista Selkämeren kansallispuiston ystävät ry esittää seuraavat havainnot ja kehittämissuositukset

2.1. Kalastuskulttuurin suojelun ja kehittämisen strategia

Suunnitelmassa on kiinnitetty kalastuskulttuurin säilyttämisen, ammattikalastuksen ja perustamislain mukaisen metsästyksen hallintaan ja sopeutukseen kansallispuiston muuhun toimintaan nähden suhteettoman vähän huomiota.

Suunnitelmaan tarvitaan tavoite, jonka mukaan näitä teemoja tullaan jatkossa kehittämään. Tämä tapahtuu kutualueiden kartoituksen, poikastuotannon mallintamisen, kutujokiselvitysten, elinkaariselvitysten sekä niihin perustuvien erillissuunnitelmien ja seurantojen avulla.

2.2. Selkämeren kansallispuiston rooli kansainvälisessä suojelualueiden verkostossa

Suunnitelma ei käsittele Selkämeren kansallispuiston merkitystä osana kansainvälisestä Euroopan ja Itämeren meripuistojen verkostoa. Suunnitelma ei tarkastele Ramsar -alueiden verkoston kehittämismahdollisuutta, vaikka Selkämeren kansallispuiston läpi kulkee yksi Euroopan merkittävimmistä arktisten vesilintujen muuttoreiteistä.

Suunnittelualueen merkittävimpien linnustokohteiden arviointi Ramsar -ohjelman verkoston kannalta on määriteltävä kehittämiskohteeksi tulevalle toteutusjaksolle.

2.3. Selkämeri kansainväliseen kestäväen luontomatkailun verkostoon

Selkämeren kansallispuisto on vasta aloittamassa palvelurakenteiden, informaation ja lähiverkostojen kehittämistä. Siksi on luonnollista, että välittömästi ei tavoitella roolia kansainvälisissä kestäväen luontomatkailun kohdealueiden verkostossa.

HKS:n aikajänne on kuitenkin 15 vuotta, joten kansainvälisen matkailun edellyttämä palveluvalmiuden, osaamisen ja näkyvöittämissen kehittäminen on aloitettava. Tämän valmistelun käynnistäminen puuttuu HKS:sta. Se tulee sisällyttää kehittämissuositukseen otettavaan kestäväen luontomatkailun erillissuunnitelmaan.

2.4. Luontokasvatus ja oppilaitosyhteistyö

Selkämeren kansallispuiston yksi erityistehtävä on edistää luontokasvatusta, opetusta ja tutkimustoimintaa. Sijaintinsa vuoksi Selkämeren kansallispuisto tarjoaa oppilaitosten kautta suurelle joukolle Selkämeren rannikon koululaisia ja opiskelijoita hienot mahdollisuudet oppia uusia asioita meriluonnossa. Opetus- ja tutkimuskäytön kautta kansallispuisto saa arvokasta lisätietoa alueensa luonto- ja kulttuuriarvoista sekä näihin perustuvaa sisältöä opastuspalveluun ja matkailukäytön ohjelmiin.

HKS:aa tulee tarkentaa siten, että opetus- ja tutkimuskäytön sekä luonto- ja ympäristökasvatuksen erillisuunnitelma valmistetaan korkean prioriteetin omaavana suunnitelmakauden alkuvaiheessa yhteistyössä tutkimuslaitosten ja oppilaitosten kanssa.

2.5. Suojeluverkoston selkiyttämisen välttämättömyys

Selkämeren kansallispuisto on erittäin sekava ja vaikeasti hahmotettava aluekokonaisuus, jota edelleen monimutkaistaa siihen maantieteellisesti ja toiminnallisesti liittyvät yksityisten suojelualueiden, Natura-alueiden ja kuntien/kaupunkien virkistysalueverkostot.

HKS:n tulisi sisältää merkintä tahtotilasta, jolla Selkämeren suojelu- ja virkistysalueiden verkostoa pyritään selkiyttämään tulevilla 15 -vuotiskaudella.

2.6. Kansallispuiston verkostomuotoinen suunnittelu ja toteutus

Selkämeren kansallispuiston ja suojelualueiden verkoston alueellinen laajuus ja hajanaisuus tuovat erityisongelmia puistohallinnolle. On epätodennäköistä, että Metsähallituksen voimavarat riittäisivät HKS -kaudella tämän suunnitelma toimeenpanoon ilman verkostomaista eri toimijoiden resurssioimaa toteutusmallia. Suunnitelmassa on erinomainen avaus viranomaisten, elinkeinonharjoittajien ja ammattikalastajien mukaantulolle kansallispuiston suunnitteluun. Sen lisäksi on tarpeen ottaa mukaan lukuisat alueella toimivat kolmannen sektorin järjestöt, yhdistykset ja vapaaehtoisryhmät, jotka tuovat oman lisäpanoksensa aluekehitykseen. Selkämeren kansallispuiston ystävät ry osallistuu mielellään jatkossa kansallispuiston kehittämiseen Metsähallituksen ja verkoston muiden toimijoiden kumppanina.

Selkämeren kansallispuiston suunnittelussa ja toteutuksessa on sovellettava laajaa osallistamista ja vastuiden delegointia sopimus pohjaisesti verkoston eri tasojen toimijoille. Tämä edellyttää sellaisia verkostorakenteita, joita toistaiseksi ei ole olemassa eikä HKS niitä myöskään esitä. Verkostomuotoisen kehittämisen strategia on tarpeen määrittellä HKS:aan ja edellyttää siinä yhteydessä, että verkostotoiminnan kehittämisestä tehdään tarkempi erillisuunnitelma ja myös tarpeelliset resurssiarviot. Erillisuunnitelmassa tulisi

määritellä myös moderni verkoston sisäinen sähköinen viestintäjärjestelmä, jonka kustannukset tulisivat Metsähallituksen kustannusvastuulle.

3. HKS -suunnitelman Selkämeren kansallispuistoon liittyvistä yksityiskohdista lausumme seuraavat tarkemmat kommentit ja ehdotukset

3.1. Kansallispuiston vyöhykejako ja erityissuunnitelmien tarve

HKS -luonnos esittää selkeästi kansallispuiston hoitoon ja käyttöön tarkoitetun aluejaon, jossa on kolme vyöhykettä; retkeily- ja matkailutoimintojen vyöhyke, syrjävyöhyke ja rajoitusalueet. Aluejako on pääosin hyvin perusteltu. Seuraavat tarkistusehdotukset ovat siihen yhdistyksemme mielestä tarpeelliset:

Selkämeren kansallispuiston perustamislain 1 §:n mukaan kansallispuiston erityinen perustamistarkoitus on kalastuskulttuurin vaaliminen. Tämän perusteella on tarpeen määritellä kalastusperinnön erityisalueet, kuten luonnonkalojen kutualueet ja kalastajien nykyiset tukikohta-alueet ja kulttuurisuojelun syistä suojattavat reliiktitukikohdat. Kalastuksen erityisinä tuki- ja perintöalueina voidaan mainita mm. Rähkien kalamaja-alueet Porin ja Luvian saaristossa sekä Putsaari ja Vekara kansallispuiston eteläpäässä.

Jatkosuunnittelun periaatteet kalastuskulttuurin ja ammattikalastuksen tukialueiden osalta tulisi kirjata HKS:aan. Se tulisi tehdä yhteistyössä ammatti- ja harrastuskalastajien sekä kalastuksen asiantuntijalaitosten kanssa ja siltä pohjalta laatia tätä teemaa koskeva erityissuunnitelma.

Kalastuksen tuki- ja perintöalueet eivät voi kansallispuiston perustamissäännöksestä nojalla olla ilman tarkempia perusteita osana retkeily- tai matkailuvyöhykettä. Nämä ammattikalastuksen tarpeista johdettavat alueet ja kohteet on määriteltävä joko osana nyt tehtävää HKS:n aluerakennesuunnitelmaa erätalouden (kalastus ja metsästys) erityisalueina syrjävyöhykkeessä tai myöhemmin tehtävässä erillissuunnitelmassa.

Kansallispuiston perustamislaisissa määritellään erityiset vesilintujen metsästysalueet. Nämä neljä metsästysaluetta sisältävät suunnitelmassa myös linnuston suojelun rajoitusalueita. Metsästysalueita käsitellään suunnitelmassa retkeily- ja matkailuvyöhykkeenä, joka käytännössä merkitsee matkailua ja retkeilyä palvelevan infrastruktuurin rakentamismahdollisuutta näille perinteisille erämaa-alueille. Lähtökohtaisesti metsästyskäyttö on osa Selkämeren kansallispuiston vanhaa eräkulttuuria, jota lailla halutaan edelleen suojata kansallispuistossa. Metsästyksen ja retkeily-matkailun päällekkäiskäyttö johtaa kokemusten mukaan hankaliin konflikteihin, joita ei kannata ainakaan heti aluksi edistää HKS:lla. Retkeily-matkailun suuntaaminen rajoitusalue-erämaille vaarantaa myös suojelutavoitteita.

Neljän metsästysalueen osalta yhdistys esittää, että ne määritellään HKS:ssa syrjävyöhykkeen erityisalueiksi, jolloin retkeilijöitä ja matkailupalveluja ei ohjata näille kohteille.

3.2. Vyöhykkeiden käyttömäärittelyt järjestyssäännössä

Syrjävyöhykkeellä voidaan liikkua suunnitelman mukaan jokamiehen oikeudella. Tähän kuuluu mm. liikkumisoikeus ja tilapäinen leirytyminen. Samoin kuin Pohjois-Suomen erämaapuistojen syrjävyöhykkeellä myös Selkämeren erämaassa tulenteko suomalaisena eräperinteenä on perusteltua sallia, jos nuotiossa poltetaan omia puita, ajopuita ja roskia ja noudattaen avotulentekoon liittyviä yleisiä määräyksiä ja varoituksia (Pelastuslaki 468/2003).

Kulkijan jokamiesoikeus ja nuotionteko-oikeus syrjävyöhykkeellä tulee kirjata selkeästi tulevaan järjestyssääntöön.

Kansallispuiston käyttö elinkeinotoimintaan ja massatapahtumien järjestäminen eivät kuulu jokamiehen oikeuden piiriin. Ilmoittamismenettelyn soveltaminen niihin liittyen ja selkeiden pelisääntöjen puuttuminen johtaa pahimmillaan epäyhtenäiseen menettelyyn, mahdollisiin kilpailutilanteen vääristymisiin, hankaliin käyttäjäryhmien välisiin konflikteihin ja luonnonsuojelun vaarantumiseen.

Metsähallituksen tulee hoitaa tehtävänsä kansallispuiston hallinnoijana elinkeinojen ja tapahtumien ohjauksessa lupa- tai sopimusmenettelyllä.

Kansallispuiston järjestyssäännön luonnoksessa ei ole käsitelty kansallispuistossa tapahtuvaa rakentamista tai rakennusten kunnostusta eikä esimerkiksi, ilma-alusten laskeutumista tai meluhäiriöiden hallintaa.

Järjestyssäännön luonnosta on täydennettävä jatkovalmistelussa.

3.3. HKS:n toteutuksen kustannusarvio

Suunnitelman toteutuskustannukset on jaettu suunnitelmassa vuotuisiin ylläpitokustannuksiin ja investointeihin. Molempien osalta silmiinpistävää on kustannusarvioinnin epärealistinen varovaisuus. Kansallispuiston kehittämisinvestoinnit ovat todennäköisesti olennaisesti arvioitua suuremmat, etenkin jos otetaan huomioon verkostokumppanien toteuttamat investoinnit. Realistinen suunnitelman edellyttämien investointien suuruusluokka 15 vuoden HKS jaksolla lienee tasolla 5 milj. euroa. Vuotuiset ylläpitokustannukset on suunnitelmassa arvioitu tasolle 220 000 e/v mikä lienee vain noin kolmannes todellisesta tarpeesta. Myös henkilöstön ja työvälineistön vajaus on ilmeinen.

Suunnitelmassa olisi kustannukset pyrittävä arvioimaan realistisesti ja samalla tulisi ottaa huomioon myös verkostokumppanien arvioitu panostus, koska puiston toteutusmalli perustuu verkoston kokonaistoimintaan. Kaikki hankerahoitus on aktiivisesti haettava käyttöön suunnitelmakauden aikana.

Tämä edellyttää lisäpanostusta myös hankehallinnointiin, koska hankerahoituksella ei pääsääntöisesti tueta hankkeen valmistelua ja jälkihoitoa.

Selkämeren kansallispuisto tarvitsee oman puistonjohtajan, joka toimii kansallispuiston kasvoina ja toteutuksen koordinoijana yhteistyössä lukuisien sidosryhmien kanssa. Myös kansallispuiston valvonnan resurssit (vene ja henkilöstö) on merkittävä suunnitelman kustannusarvioon.

Lausunnon liitteenä on HKS -suunnitelman luonnos, johon on merkitty tarkemmat detaljitason kommentit ja korjausehdotukset.

.

Selkämeren kansallispuiston ystävät ry

Lasse Lovén

Puheenjohtaja

Lasse Lovén